

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ ПРИ ЇХ ВИБУТТІ

Ковтуненко Ю.В., к.е.н.
Васалатій Т.М.

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

В умовах постійних інфляційних процесів, характерних для нашої країни, проблема оцінки запасів займає особливе місце, тому приймаючи до уваги тенденції розвитку як світової, так і національної економік необхідно визначити склад і місце запасів в структурі об'єктів обліку підприємства, а також проаналізувати методи оцінки запасів при їх вибутті.

Виробничі запаси займають провідне місце у складі матеріальних ресурсів, так як вони суттєво впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Запаси – активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1-2].

Облік запасів в Україні ведеться згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку України 9 «Запаси», міжнародним аналогом документа є Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». Незважаючи на те, що П(С)БУ базується на міжнародних стандартах у них є істотні відмінності (Табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння П(С)БУ та МСБУ

Показник	П(С)БУ	МСБУ
Запаси – активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1].	+	+
Перелік активів, які відносяться до запасів.	+	+
Перелік активів, які не відносяться до запасів.	–	+
Вибуття запасів у результаті:		
– використання у процесі виробництва	+	+
– надання послуг	+	+
– у процесі управління підприємством.	–	+

Виробничі запаси використовуються на підприємстві у всіх сферах господарювання. Запаси займають особливе місце у складі матеріальних ресурсів так як вони суттєво впливають на формування фінансового результату будь якого підприємства.

На сьогоднішній день існує 5 методів оцінки запасів при їх вибутті: метод ідентифікованої собівартості, метод середньозваженої собівартості, метод ФІФО, метод стандартних витрат, метод роздрібних цін.

Підприємство самостійно обирає метод оцінки, зважаючи на такі фактори:

- асортимент запасів;
- особливості управління запасами на підприємстві;
- цінова політика;
- розмір;
- частоти поповнення;
- технічних можливостей автоматизації обліку.

Від обраного методу залежить сума збільшення собівартості запасів, що списуються і вартісна величина залишку таких запасів на балансі. Застосування методу відбувається у звітному році і відображається у обліковій політиці підприємства.

Найбільш точним методом є метод ідентифікованої собівартості. Згідно цього метода запаси вибувають за ціною надходження. Цей метод застосовується якщо запаси були придбані для подальшої реалізації на замовлення (наприклад літакобудування) або для запасів які не взаємозамінними(торгівля автомобілями, ювелірними виробами, нерухомістю). Для використання цього методу обов'язковим є можливість встановлення за кожною одиницею ціну (істотну собівартість).

Перевага методу ідентифікаційної собівартості:

- висока точність результату;
- підприємство може регулювати прибуток шляхом продажу більш дорогих або менш дорогих запасів (так як цей метод передбачає маркування кожної одиниці товарів, яке дозволяє оцінити собівартість)

Недоліки методу ідентифікаційної собівартості:

- трудомісткість методу;
- однакові запаси можуть враховуватися по різній вартості, що не завжди зручно.

Метод середньозваженої собівартості найбільш зручний для підприємств, які використовую велику кількість найменувань товару.

Цей метод доцільно використовувати в умовах нестабільності та інфляційних процесах.

Переваги методу середньозваженої собівартості:

- показує об'єктивну картину запасів на підприємстві;
- значення чистого прибутку буде найбільш відповідає фактичному;
- рівномірність списання запасів;
- відображення реального стану залишків запасів та їх вартості у фінансовій звітності;
- низька трудомісткість, метод не вимагає детального обліку руху кожної одиниці запасів.

Якщо виробництво пов'язано з запасами, які швидко втрачають свої корисні властивості (фрукти, овочі, продукти харчування) найбільш доцільним буде використання методу ЛІФО (first-in, first-out method-FIFO).

Особливість методу ФІФО – запаси вибувають у хронологічному порядку, діє припущення, що запаси які надійшли першими, першими і будуть використані, для запобігання їх псування.

Переваги методу ФІФО:

- простота використання;
- можливість маніпулювати прибутком;
- залишки невикористаних запасів відображаються у фінансовій звітності за цінами, максимально наближеними до ринкової вартості на дату складання;
- вигідно застосувати при плановому скороченні купівлі матеріалів і при очікуванні падіння цін на виготовлену продукцію;
- в період постійного зростання цін метод дає найбільш високий з можливих рівень чистого доходу.

Недоліки методу ФІФО:

- вплив зовнішніх чинників економічного життя держави на показник валового прибутку окремо взятого підприємства;
- витрати списуються на собівартість реалізованої продукції за закупівельними цінами, що призводить до заниження величини витрат;
- у період зростання цін підприємства оголошують більший прибуток, ніж справжня і виплачують надлишкові кошти у вигляді прибуткових податків;
- метод завищує фінансові результати в умовах інфляції.

Оцінка запасів за нормативними витратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлює підприємство, ураховуючи нормальні рівні використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.

Норми затрат і цін у нормативній базі регулярно переглядаються та оновлюються, це відбувається для забезпечення максимально наближення нормативних затрат до фактичних.

Виявлені в звітному періоді наднормативні витрати зараховуються до складу собівартості реалізованої продукції [1].

Нормативний метод обліку вибуття запасів є основним для промислових підприємств зі складною технологією, а також для сезонних галузей.

Переваги методу нормативних затрат:

–при обліку відхилень від норми з'являється можливість поточного оперативного обліку витрат;

–контроль за здійсненням режиму економії;

–складання калькуляції по видах товарів

– відхилення враховують по групах однорідної продукції;

– Менша кількість числа об'єктів калькулювання;

–нормативна калькуляція охоплює п значну частину витрат;

–можливість рідше здійснювати інвентаризацію незавершеного виробництва.

Недоліком методу нормативних витрат є необхідність постійного перегляду норм використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін.

Метод ціни продажу використовується підприємствами роздрібною торгівлі і полягає у застосування середнього відсотка торгівельної націнки на товари. У такому випадку собівартість реалізованих товарів визначається як різниця між роздрібною вартістю реалізованих товарів і сумою торгової націнки на них.

Використання запропонованих методів оцінки вибуття виробничих запасів при їх списанні на витрати виробництва дає можливість додатково забезпечити керівників підприємств важливою інформацією, яка є суттєвою при формуванні і аналізі цінової політики з метою визначення точки беззбитковості виробництва окремих видів продукції, а також загальної оцінки фінансових результатів суб'єкта господарювання [3-4].

Кожен із методів має свої переваги та недоліки, згідно П(С)БО 9 кожне підприємство самостійно обирає один із методів, але дуже важливо вибрати саме той метод який дозволить найбільш точно проводити оцінку діяльності підприємства.

Оскільки вибір найкращого для будь якого підприємства методу оцінки вибуття запасів залежить від значної кількості факторів, які по-різному впливають на діяльність кожного окремо взятого підприємства і на результати цієї діяльності, радити, якому з методів надати перевагу недоцільно.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996 – XIV: [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_021
3. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / І. Б. Садовська, Т. В. Божидарнік, К. Є. Нагірська. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 688 с.
4. Павлов П.В. Особливості використання різних методів оцінки запасів / П.В. Павлов // Науково-технічний збірник. – 2010. – №56 – с.217-223.
5. Концептуальні засади управління економічно-безпечним інноваційним розвитком промислового підприємства та формування його аналітичних інструментів [Електронний ресурс] / Л.О. Волощук // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 1 (17). – С. 234-241. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>.